

שאלה רכה – אני גבאי בבית הכנסת. כל שבת ושבת אנשים מבחוץ מניחים שם בערב שבת כמויות גדולות של עלוני-שבת ובהם דברי תורה, מכל מיני ארגונים שונים. גם אחרי שהמתפללים לוקחים הביתה איש איש מהעלונים, נותרים לנו כמויות עצומות של עלונים. מה לעשות עם כל הניירות? אם לגנוז בגניזה צריכים דחפורים לכמויות גדולות כאלו. האם מותר לשרוף אותם? הציעו לשם אותם במיכלים שהציבו לשם גרסה ומיחזור לשימוש חוזר. האם מותר?

תשובה: הרב יעקב אפשטיין כתב מאמר מקיף בנושא (שו"ת חבל נחלתו, כרך י, סי' לח) ודעתו לאסור. צייתה התורה לאבד כל זכר לפולחני עבודה זרה, נתיצה ושריפה וכו'. אחר כך צייתה התורה "לא תעשון כן לה' אלוהיכם" (דברים יב, ד). לפי חז"ל (מגילה כו, ב) יש לגנוז באדמה כל דברי תורה שנהיו בלויים.

אמנם ר' שלמה דוראן, מלפני 500 שנה (בשו"ת תשב"ץ, ח"א סי' ב) חילק בן שבע שמות הקודש (המנוים ברמב"ם הל' יסודי התורה פרק ו הלכה ב) לבין שאר דברי תורה. רק ביזוי שמות-קודש הוא מדאורייתא, וביזוי שאר הכתבים אסור מדרבנן. אבל הרי גם על דרבנן אסור לעבור!

הרב "מגן אברהם" (או"ח קנד ס"ק ט) אסר לשרוף את הכתבים, שזה כמו בזיון.

אבל ר' צבי פסח פרנק, רבה של ירושלים, בשו"ת הר צבי (יורה דעה סי' רלא) על פי מה שהבין בדברי "פרי מגדים" כתב "בספרי משניות שאין שם שמות קודש, וגם המאבדו בידיים אינו אלא איסור דרבנן, לכן ע"י גרמא אפילו איסור דרבנן אין. וכן מדוקדק מלשון הרמב"ם הכותב שכתבי הקודש "אסור לאבדם ביד" כלומר דוקא "ביד", להשמיענו שעל ידי גרמא, מותר.

הרב חיים דוד הלוי (רבה של תל אביב) בספרו "עשה לך רב" (ח"ג סי' כח) כתב שעדיף לגנוז. ואם לא, בדיעבד אפשר להשיב למיחזור. אבל הרב נחום רבינוביץ (ראש ישיבת מעלה אדומים, בספרו "שיח נחום", ס' עד) התיר לכתחילה להחזיר למיחזור. וכן בקובץ "מראה הבזק" שהוציאו לאור רבני "כולל ארץ חמדה" (תלמידי הרב שאול ישראלי) בחלק חמישי הסכימו להתיר גריסה.

הרב משה פיינשטיין (אגרות משה, או"ח חלק רביעי סי' לט) הציע שאם נדפסו הכתבים רק לשם שימוש חד פעמי, אין איסור אם גורמים להם איבוד ע"י מיחזור. רק התנה תנאי שיסכימו אתו גדולי תורה בארץ ישראל.

הרב יעקב אריאל (בספרו "אהלה" של תורה, חלק חמישי, סי' עז) הביא דבריו, ולכאורה מסכים לדבריו. וכן אנו נצרף לכך דברי הרבנים החשובים שהזכרנו לעיל.

שמעתי בשם הרב דב ליאור (רבה של קרית ארבע) שאם מכניסים את הניירות תוך שקית, וזאת תוך שקית נוספת, מותר להניח במיכל לשם גריסה. הוא כמו גרמא דגרמא.

ולכן כיון שקדמונינו אמרו שאם אין שם אזכרות של שמות קודש האיסור הוא רק מדרבנן, אף שיש גם בזה מחמירים, ודאי אפשר לסמוך על הרבנים המקילים כמו כל ספק מדרבנן (רמב"ם, הל" ממרים, סוף פרק א).